

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет стоматології та фармації
Кафедра загальної та клінічної фармакології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ В ФАРМАЦІЇ

Галузь знань

22 Охорона здоров'я

Спеціальність

226 Фармація, промислова фармація

Назва освітньої програми

Фармація, промислова фармація

Рівень вищої освіти

другий (магістерський) рівень

Розробники і викладачі	Контактний телефон	E-mail
Ганна Василівна Смірнова, старший викладач кафедри загальної та клінічної фармакології.	0997304334	sealineodessa@gmail.com
Микола Григорович Антипов, к. мед. н., доцент кафедри загальної та клінічної фармакології.	0505130434	antipovodessa@gmail.com

Сторінка курсу у Moodle: <https://moodle.mgu.edu.ua/>

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Етика і деонтологія в фармації – вивчає етичні норми і основи, які використовуються фармацевтичними фахівцями у професійному спілкуванні з пацієнтами (відвідувачами аптек), лікарями, медсестрами, колегами, представниками інших фармацевтичних організацій та допомагають вижити аптечній організації в конкретному середовищі. Предметом вивчення навчальної дисципліни є моральні проблеми, що виникають перед суспільством у зв'язку з розвитком фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я.

Метою вивчення Етики і деонтології в фармації – є набуття студентами вмінь з основ етики та деонтології у фармації на підставі формування системи знань з моралі, етики та деонтології, біоетики, соціально-психологічних механізмів спілкування і взаємодії для майбутньої соціально-етичної роботи в умовах фармацевтичного ринку. Основними завданнями вивчення дисципліни «Етика і деонтологія у фармації» є вивчення сутності, основних понять моралі, етики та деонтології у фармації, біоетики, набуття вмінь використовувати базові інструменти успішного спілкування та взаємодії.

Передумови для вивчення дисципліни Етика і деонтологія у фармації виникла і розвивається в системі філософського знання та складає важливу частину в культурі людства. Вона інтегрується з дисциплінами, що вивчаються відповідно до навчального плану: філософією та біоетикою, історією України та української культури, організацією та економікою фармації, соціальною фармацією, менеджментом та маркетинг у фармації, що передбачає її викладання з формуванням умінь застосовувати знання з етики та деонтології у процесі подальшого навчання, а також у професійній діяльності.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Етика і деонтологія в фармації» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі фармації, фармакології, аптечної та промислової технології ліків, що передбачає застосування теорій та методів фармацевтичної науки, проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК. 1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК. 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, приймати обґрунтовані рішення.

ЗК. 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК. 10. Здатність до вибору стратегії спілкування, працювати автономно, в команді та з експертами з інших галузей знань та видів економічної діяльності, мати навички міжособистісної взаємодії.

ЗК. 13. Здатність нести етичну відповідальність за дії, пов'язані із застосуванням власних знань та суджень.

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК 21. Здатність продемонструвати та застосовувати у практичній діяльності комунікативні навички спілкування, фундаментальні принципи фармацевтичної етики та деонтології, що засновані на моральних зобов'язаннях та цінностях, етичних нормах професійної поведінки та відповідальності відповідно до Етичного кодексу фармацевтичних працівників України і керівництв ВООЗ.

Навчальна дисципліна Етика і деонтологія в фармації забезпечує досягнення програмних результатів навчання (РН), передбачених освітньою програмою:

ПРН 6. Аргументувати інформацію для прийняття рішень, нести відповідальність за них у стандартних і нестандартних професійних ситуаціях; дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності.

ПРН 10. Дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, споживачами, ефективно працювати у команді.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

- знати свої соціальні та громадські права та обов'язки;
- знати методи реалізації знань у вирішенні практичних питань;
- знати сучасні тенденції розвитку галузі та аналізувати їх;
- знати структуру та особливості професійної діяльності;
- знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки;
- знати правові та етичні норми фармацевтичної діяльності.

Уміння:

- вміти використовувати фахові знання для вирішення практичних ситуацій;
- вміти проводити аналіз професійної інформації, приймати обґрунтовані рішення, набувати сучасні знання;
- вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань;
- вміти застосовувати знання рідної мови, як усно так і письмово, вміти спілкуватись іноземною мовою;
- вміти обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи.

Навички:

- демонструвати відносини з хворими та лікарями з метою виконання етичних критеріїв ВООЗ та принципів належної аптечної практики щодо просування лікарських засобів на ринку, мінімізації зловживання та невірнього використання лікарських засобів;
- демонструвати досконалі знання рідної мови та базові знання іноземної мови.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
3	90	14 / 8	16 / 12	60/ 100	1	2	обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Професійна етика фармацевтичних працівників.	12	2	2	8	10	2	2	10
Тема 2. Етична поведінка. Професійна моральність і свобода.	12	2	2	8	14			10
Тема 3. Етичні принципи взаємостосунків фармацевтичних працівників.	12	2	2	8	12	2	2	10
Тема 4. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників.	12	2	2	8	14			10
Тема 5. Етичні та фармацевтичні принципи просування ЛЗ на фармацевтичний ринок.	12	2	2	8	10	2	2	10
Тема 6. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних та фармацевтичних організаціях.	12	2	2	8	14			10
Тема 7. Бізнес-етика.	10		2	8	10	2	2	8
Тема 8. Права та відповідальність фармацевтичного працівника Права та обов'язки провізора (фармацевта).	8	2	2	4	6			2
Усього годин	90	14	16	60	90	8	12	70
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК								

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Професійна етика фармацевтичних працівників. Мораль, її функції. Виховання морально-етичних цінностей: чесність, милосердя, совісність, відповідальність за доручену справу тощо. Історичний шлях становлення етики, фармацевтичної етики. Деонтологія. Становлення фармацевтичної деонтології. Досвід минулого з медицини та фармації в підготовці фармацевтичних працівників. Клятва Гіппократа. Концепція Альберта Швейцера «благоговіння перед життям». Біоетика в фармації.	2	2
2	Тема 2. Етична поведінка. Професійна моральність і свобода. Історія формування фармацевтичної етики. Формування особистості провізора. Вміння спілкуватися з людьми – шлях до успіху. Мовні та психологічні ключі визначення типу людини. Диференційований підхід до споживачів. Спілкування з конфліктною людиною. Стандарти обслуговування (алгоритм спілкування провізорів/фармацевтів із покупцем в аптеці). Контроль якості обслуговування споживачів аптеки: внутрішні інспекції та метод MYSTERY SHOPPING (таємничий покупець). Належна фармацевтична опіка. Протоколи провізора (фармацевта) при відпуску безрецептурних	2	2

	лікарських засобів. Союз або тріада: лікар – хворий – провізор/фармацевт. Взаємовідносини провізора/фармацевта та лікаря. Взаємовідносини провізорів у колективі. Взаємовідносини провізорів/фармацевтів із медичними представниками.		
3	Тема 3. Етичні принципи взаємостосунків фармацевтичних працівників. Система цінностей, правила, психологічний клімат. Етичні кодекси. Корпоративна культура аптекних/фармацевтичних закладів. Складові корпоративної культури. Імідж аптекного закладу. Лояльність або залученість колективу. Види корпоративних культур. Моніторинг корпоративної культури.	2	2
4	Тема 4. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників. Життєві цінності та пріоритети фармацевтичних працівників. Ієрархія потреб провізора (фармацевта). Роль мотивації в діяльності провізора (фармацевта). Форми стимулювання праці. Методи мотивації: економічний метод, нові завдання: «збагачення роботи», залучення до керівництва. Демотивуючі фактори, які заважають роботі аптек. Стрес. Емоційна виснаженість. Причини незадоволеності від роботи та шляхи їх усунення.	2	2
5	Тема 5. Етичні та фармацевтичні принципи просування ЛЗ на фармацевтичний ринок. Неетичні дії суб'єктів ринку. Критерії ВООЗ щодо просування ЛЗ на ринок. Мета критеріїв, сфера їх використання. Правила належної промоції фармацевтичними компаніями лікарських засобів професіоналам охорони здоров'я. Рекламування ЛЗ серед лікарів та населення. Робота медичних представників. Симпозіуми та наукові наради як спосіб просування ЛЗ. Вимоги до інформації в інструкціях з медичного призначення ЛЗ. Упаковка та маркування. Постмаркетингові дослідження. Самостійне лікування безрецептурними ЛЗ.	2	
6	Тема 6. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптекних /фармацевтичних організаціях. Управлінська етика: визначення, сутність. Основні ознаки колективу. Обмеження, які заважають роботі колективу. Вимірювання ступеня зрілості колективу за В. Зигертом та Л. Ланг. Формування етичних норм і культури підприємництва в організаціях. Етичні кодекси робітників і службовців. Етичні відносини в колективі. Загальні принципи спілкування керівника із підлеглими. Етичні аспекти адаптації нових працівників та молодих фахівців. Оцінка персоналу. Навчання персоналу.	2	2
7	Тема 7. Бізнес-етика. Соціальна відповідальність бізнесу: «за» і «проти». Труднощі та перспективи фармацевтичної індустрії. Порушення принципів етики при просуванні ЛЗ на ринок. Етика ділових відносин. Мовна та психологічна культура ділового спілкування. Невербальні засоби в діловій мовній практиці. Особливості ведення бізнесу в інших країнах.	2	2
8	Тема 8. Права та відповідальність фармацевтичного працівника Права та обов'язки провізора (фармацевта). Соціальний захист фармацевтичного працівника. Належне виконання професійних обов'язків. Неналежне виконання професійних обов'язків. Правопорушення і відповідальність. Види відповідальності: дисциплінарна, матеріальна, моральна, адміністративна та кримінальна. Ятрогенні захворювання і помилки провізорів. Попередження помилок провізорів.	2	2
	Всього	16	12

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Етика і деонтологія в фармації» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу та підготовка до практичних занять.
3. Консультації з викладачем протягом семестру та самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
4. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
5. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Професійна етика фармацевтичних працівників. Реферат Історичний шлях становлення етики, фармацевтичної етики. Становлення фармацевтичної деонтології. Досвід минулого з медицини та фармації в підготовці фармацевтичних працівників.	8	10
2	Тема 2. Етична поведінка. Професійна моральність і свобода. Реферат Історія формування фармацевтичної етики. Формування особистості провізора.	8	10
3	Тема 3. Етичні принципи взаємостосунків фармацевтичних працівників. Реферат Система цінностей, правила, психологічний клімат. Корпоративна культура аптечних\фармацевтичних закладів.	8	10
4	Тема 4. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників. Реферат Роль мотивації в діяльності провізора (фармацевта).	8	10
5	Тема 5. Етичні та фармацевтичні принципи просування ЛЗ на фармацевтичний ринок. Реферат Правила належної промоції фармацевтичними компаніями лікарських засобів професіоналам охорони здоров'я. Рекламування ЛЗ серед лікарів та населення.	8	10
6	Тема 6. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних /фармацевтичних організаціях. Реферат Етичні аспекти адаптації нових працівників та молодих фахівців. Оцінка персоналу. Навчання персоналу.	8	10
7	Тема 7. Бізнес-етика. Реферат Соціальна відповідальність бізнесу: «за» і «проти». Види відповідальності: дисциплінарна, матеріальна, моральна, адміністративна та кримінальна.	8	8
8	Тема 8. Права та відповідальність фармацевтичного працівника Права та обов'язки провізора (фармацевта). Реферат Соціальний захист фармацевтичного працівника. Ятрогенні захворювання, помилки провізорів та їх попередження.	4	2
	Всього	60	70

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль, який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль, який здійснюється у ході проведення іспиту (заліку).	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, іспит (залік)
-------------------------------------	---

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ

Денна форма навчання			
Поточний контроль			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т. ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

Всього балів			100
Заочна форма навчання			
Поточний контроль			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			
1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т. ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе)

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» Fx – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D		
60-63 (4)	E	Задовільно	не зараховано
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Етика ділових відносин : навчальний посібник / [Лесько О.Й., Прищак М.Д., Залюбівська О.Б. та ін.]. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 309 с.
2. Етика ділового спілкування: / за редакцією Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук / Навч. посібник.-К.: Центр уч. літератури, 2007 — 344 с.
3. Етико-правові аспекти медицини та фармації: теорія та практика / К. А. Іванова, А. П. Лантух, В. В. Гаргін та ін. – Х. : НФаУ : Золоті сторінки, 2011. – 188 с.

Допоміжна

1. Малий В. В. Етика та деонтологія у фармації: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / В. В. Малий, З. Р. Сафіулїна, М. М. Кобець, О. С. Самборський. – Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2017. – 248 с.
2. Формування корпоративної культури фармацевтичного підприємства : метод. рек. / уклад. : З. М. Мнушко, Г. М. Лисак. – Х. : НФаУ. – 2003. – 23 с.
3. Провізор як провідник принципів біоетики у фармацевтичній практиці / О. М. Гриценко, В. Л. Кулініченко, О. М. Тернова, В. І. Тодорова // Фармац. журн. – 2003. – № 4. – С. 46 – 50.

Електронні інформаційні ресурси:

1. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ 2001/83/ЄС від 6 листопада 2001 року про Кодекс Співтовариства щодо лікарських засобів призначених для застосування людиною. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-01#Text
2. Журнал «Медицина світу» Містить повнотекстові статті з медичних тем. Перелік конференцій. Статті <http://www.lviv.uar.net/~msvitu/>
3. Повнотекстова он – лайнова публікація з геріатрії. (Англ. мовою). http://www.merck.com/pubs/mm_geriatrics
4. Електронна медична бібліотека. Електронні версії журналів. Автореферати дисертацій. Анотації монографій. Матеріали конференцій, симпозіумів. <http://medicine.itl.net.ua/>
5. Газета «Новини медицини та фармації». <http://www.mif-ua.com/archive/article/5705>
6. Конспект лекцій «Етика» <http://readbookz.com/books/159.html>
7. Етика ділового спілкування: електронний підручник. <http://townbookie.com/book/110-etika-dilovogo-spilkuvannya-pidruchnik-gricenko-t-b.html>